

МЕТА ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Визначення мети доказування у кримінальному провадженні на сьогодні залишається спірним питанням у теорії доказування. Існує чимало наукових думок стосовно того, що саме включає в себе це поняття, але серед них можна виділити дві основні: мета доказування у кримінальному провадженні полягає у встановлення об'єктивної істини або мету слід пов'язувати із принципом змагальності сторін. Зміст принципу об'єктивної істини у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) 1960 року було втілено у статті 22, частина перша якої була викладена у такій редакції: «Прокурор, слідчий і особа, яка провадить дізнання, зобов'язані вжити всіх передбачених законом заходів для всебічного, повного і об'єктивного дослідження обставин справи, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдують обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують і обтяжують його відповідальність». Новий КПК України у статті 22 встановлює, що «кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами передбаченими цим Кодексом» [1].

Досвід європейських та інших зарубіжних країн доводить правильність концепції об'єктивної істини. Наприклад, абз. 2 § 232 КПК Австрії зобов'язує головуючого в судовому засіданні спрямовувати провадження до встановлення істини, а КПК ФРН встановлює, що суд має з метою встановлення істини із службового обов'язку дослідити всі факти та докази, що мають значення для рішення суду. Стаття 81 КПК Франції закріплює норму, відповідно до якої слідчий суддя має право здійснювати «всі слідчі дії, які він вважає за необхідне здійснити для встановлення істини». Правило 102 схвалених Верховним судом США Федеральних правил доказування проголошує: «Ці правила повинні тлумачитись так, щоб забезпечувалися неупередженість при їх застосування, усунення невинуватених витрат і втрат часу, а також зміцнення й удосконалювання доказового права, для того щоб у кінцевому результаті могла бути встановлена істина і справедливо вирішувались питання, що розглядаються (судом)» [2, с. 29-30].

В.В. Вапнярчук, досліджуючи питання мети доказування, стверджує, що виходячи з розуміння змісту істини в кримінальному провадженні як поєднання компонентів різних теорій, слід говорити не про пізнання істини, а її формування. Процес формування істини здійснюється на

кожному етапі кримінального процесу, починаючи з досудового провадження і закінчується в судовому розгляді. Науковець дає наступне визначення істини у кримінальному судочинстві: «це сформоване під час кримінального провадження у передбаченому законом порядку достовірне знання про обставини, які підлягають доказуванню, що відображає вказані обставини в свідомості людей у точній відповідності з дійсністю та знання, яке визнано таким за погодженням сторін» [3, с. 80].

Існує і протилежна теорія, відповідно до якої суд практично не може встановити повну достовірність фактів, які досліджуються, винуватість чи невинуватість особи, яка притягається до кримінальної відповідальності. Постулати концепції об'єктивної істини про те, що «кожний, хто вчинив злочин», повинен бути притягнутий до відповідальності, а «жоден невинний не був покараний» далеко не завжди і не повністю реалізуються на практиці. Адже виконання вимог закону про покарання кожного, хто вчинив злочин, передбачає розкриття всіх без винятку злочинів, які вчиняються, а статистичні показники розкриття зареєстрованих злочинів нажалі далеко від ста відсотків [4].

Варто зазначити, що сторона захисту в кримінальному провадженні зовсім не зобов'язана намагатися встановлювати об'єктивну істину у справі, адже вона представляє інтереси свого підзахисного, і її обов'язком є робити дозволеними засобами і способами все, щоб спростувати обвинувачення або принаймні пом'якшити відповідальність клієнта. Сторона обвинувачення, а саме прокуратура, та органи досудового розслідування є зацікавленими в досягненні об'єктивної істини в більшій мірі, оскільки від них вимагається вживати всіх передбачених законом заходів для всебічного, повного і об'єктивного дослідження обставин справи, але це не є гарантією встановлення ними об'єктивної істини. Таким чином, можна стверджувати, що в даному розрізі, змагальність – виключно інструмент суду, який значною мірою забезпечує об'єктивність у досягненні завдань судочинства. В той же час, можна припустити, що досягнення об'єктивної істини є беззаперечною умовою справедливості суду, так як саме на її основі має будуватися рішення суду.

Отже, питання мети доказування у кримінальному процесі є спірним серед науковців. Актуальність цієї проблеми пов'язана із прийняттям нового КПК України, який пропонує дещо нові підходи порівняно з попереднім законодавством. Існує безліч наукових концепцій стосовно мети доказування, які пов'язані із принципом змагальності сторін та принципом об'єктивної істини. У законодавстві України немає нормативного закріплення принципу об'єктивної істинності та його тлумачення. Враховуючи прогалини у кримінальному процесуальному законодавстві, вважаємо, що ці два принципи мають бути взаємопов'язаними та чітко визначеними у нормативно-правових актах, а метою доказування та судочинства загалом варто встановити перш за все

досягнення справедливості.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>.
2. Теорія доказів: підручник / К.В. Антонов та ін. Київ: Алерта, 2015. 294 с.
3. Вапнярчук В.В. Мета кримінального процесуального доказування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 1. С. 78-82.
4. Кучинська О.П. Чи можливо встановити об'єктивну істину в кримінальному процесі. *Часопис Академії адвокатури України*. 2011. № 10. URL: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/511>.

УДК 659.4:327.88(043.2)

Леонов Б.Д., д.ю.н., с.н.с.,
м. Київ, Україна

СТРАТЕГІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖУРНАЛІСТІВ

Указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685 затверджено Стратегію інформаційної безпеки (далі – Стратегія), яка визначає актуальні виклики та загрози національній безпеці України в інформаційній сфері, стратегічні цілі та завдання, спрямовані на протидію таким загрозам, захист прав осіб на інформацію та захист персональних даних. Її метою є посилення спроможностей щодо забезпечення інформаційної безпеки держави, інформаційного простору, підтримки інформаційними засобами та заходами соціальної та політичної стабільності, оборони держави, захисту державного суверенітету, територіальної цілісності України, демократичного конституційного ладу, забезпечення прав та свобод кожного громадянина [1].

Стратегія містить аналіз національних викликів та загроз в інформаційній сфері, серед яких виділяється: недосконалість регулювання відносин у сфері захисту професійної діяльності журналістів. Актуальною проблемою є непоодинокі випадки втручання в професійну творчу діяльність журналістів, інші посягання на свободу інформаційної діяльності, зокрема перешкоджання їх професійній діяльності, погрози, насильство щодо них, посягання на їх життя та власність. Зазначене позбавляє журналістів можливості належним чином інформувати суспільство про суспільно важливі події та явища, перешкоджає розвитку українського медіаринку, ускладнює ведення бізнесу у цій сфері, зберігає залежність засобів масової інформації від їх власників, а також не забезпечує додержання професійних стандартів діяльності журналістів [1].

На окрему увагу заслуговує виділена в Стратегії проблема регулярних